

פרוש באיישישאק בשנת תרל"ז (צ"ל תרל"ו) היה נקרא בשם "העילוי הגדול משימבורג", ואדוני ישב תמיד ולמד בדד ושמו היה בין הפרושים לשם ולתהלה וכלמו השתחוו לפני הדרת כבודו. זוכר אני כי מראה פניו היה כמלאך אלקים גדל הקומה ומלוכש בבגדי משי ויפה תואר מאד.⁴⁸ מאיישישוק לוקחו הגאון רבי ברוך מרדכי ליכשיץ אב"ד שעדליץ לחתן לבתו החכמנית⁴⁹ "הרבנית החסודה"⁵⁰ אותה נשא בר"ח אלול תרל"ו.⁵⁰

רבי ברוך מרדכי ליכשיץ וצ"ל - חמיו

רבי ברוך מרדכי בר' יעקב⁵¹ ליכשיץ, בעל "ברית יעקב", מגאוני דורו היה. עודו אברך סמוך על שלחן חמיו בוולקוביסק וכבר הוא משיב בעניני עגונות ובא כמו"מ עם ראשי גאוני הדור.⁵² אותה עת הוא יוצק מים על ידי הגאון רבי בנימין דיסקין, אב"ד וולקוביסק באותם ימים, יחד עם רעיו הצעירים ממנו. רבנו יהושע ליב בנו של רבי בנימין, ורבנו יצחק אלחנן.⁵³ יש שכתבו כי עם זה האחרון שקד בצוותא⁵⁴ והתמדתם היתה למשל. את ארוחתם היו אוכלים בחטיפה כדי לא לאבד ולו רגע ממשנתם. אף במוצאי יום הכיפורים סועדים היו את לבם במשהו בכדי יתובי דעתא⁵⁵ ושונים עליו לאח"כ דפים הרבה.⁵⁶

הערות

48 ישראל איסר גולדבלום, החותם במכתבו לרבי אליהו: "עברו יאפ"ז (י"א פרח זהב = גולדבלום), פאריז תשעה באב תרס"ט. הנ"ל יליד וילנא, שהה בנערותו באיישישוק, אח"כ עבר לברלין והתפרסם כביבליוגרף. את מחקריו על כתה"י העתיקים שבספריות פאריז, ברלין, לונדון, אוקספורד ורומי, עליהם חתם בכינוי יאפ"ז, פירסם בקביעות בעתוני התקופה: המגיד, המליץ, הצפירה וכיו"ב.

49 מצוינת היתה בידיעותיה בתנ"ך ובדברי חז"ל, ולדרשות בעלה אותם היה משמיע לפניו קודם אמירתם ברבים היתה מוסיפה ציצים ופרחים משל עצמה. דר. קלצקין "הדואר" תש"ה גל' כ'.

50 "חיבת הקדש" חלק הדרוש עמ' ל"ה.

51 ת"ח וילנאי שעסק במסחר ("עיר וילנא" עמ' 164). ב"ברית יעקב" (יו"ד סימן ע"א) מובאת קושיה שהקשה לבנו המחבר בשם זקנו "הגאון החריף" ר' ברוך פרנקפורטער.

52 ראה תשובותיו משנות התק"ץ מוולקוביסק ב"ברית יעקב" (בעיקר חלק אה"ע) וראה "דבר אליהו" לר"א קלצקין סימן ע"ג שהביא דעת הגאונים "משכנות יעקב" ו"נודע בשערים" במחלוקת ה"ברית יעקב" עם ה"חנא תוספאה" מאותם שנים הנידונה בברית יעקב אה"ע סימנים נב-נג, וראה עוד להלן הערה 54.

53 "תולדות יצחק" עמ' 5.

54 יש לציין כי בהקדמה ל"ברית יעקב" כותב הרב"מ על ימיו בוולקוביסק: "לילות כימים שמת, בדד בביתי ישבתי ובתורת ה' הגיתי... גם עם גדולי ישראל בשו"ת עמם החלפתי ומרבים חכמי לב מהם נשאלתי. משך ארבע עשרה שנים במנוחות בביתי ישבתי אחרי כן לרעות בעמו ישראל לתורה ולתעודה הקימוני". מדבריו משתמע כי למד לבדו ולא בצוותא.

55 מסופר כי מכינים היו להם מעיו"כ את ארוחת מוצאי יו"כ כדי לא להשתהות בהכנתה אחר הצום, ור' יצחק אלחנן אף היה לוקחה עמו ואוכלה בביהמ"ד אצל עמודו. עוד מסופר כי ר' ברוך מרדכי היה אומר דרך צחות: מקנא אני בחברי ר' יצחק אלחנן שחמיו אינו עשיר כחמי וסעודתו דלה משלי ואינו אנוס לבטל עליה זמן כמוני. דר. קלצקין "הדואר" תש"ה גל' כ"א.

56 על לימודו של הגרי"א בעיר זו במוצאי יו"כ עד כדי סכנה ראה "תולדות יצחק" עמ' 27.

[illegible][illegible]

Handwritten signature and notes at the bottom of the page.

אל ידידי וחביבי הרב המאה"ג מעוז ומגדול, חריף ובקי מפורסם לשם ותפארת מו"ה יצחק אייזיק נ"י ראב"ד פה וואלקאוויסק-

מכתבו הגיעני ואשר קרא גם אותי. לחוות דעתי הקלושה בדבר הגט הניתן. נעתרתי לו בזה. ולכאורה אין כאן בית מיתוש כלל. כי כבר הסכימו הפוסקים כי ביטול מודעות ופסול עדים מועיל לכל מודעות שקדם. דאחרי דבריו האחרונים הולכין....

...ע"כ אני נמנה בכוחא דהיתרא להעדפה להכשיר הגט בלי גמגום ואתתא זו מותרת להתנסבא לכל גבר. דברי הבעה"ח יום ג' כ"ח לחודש אדר שני תקצ"ז פה וואלקאוויסק. אוהבו ידידו הקשור בחבלי עבותת האהבה

הצעיר ברוך מרדכי מווילנא

מתוך תשובת הגאון בעל ברית יעקב בעודו אברך סמוך על שלחן חמיו בוולקוביסק (תקצ"ז) לרב העיר הגרי"א חבר. חתום: ברוך מרדכי מווילנא. (מגניזת הספריה הלאומית, ירושלים)

[1234567]

בשנת תר"ב⁵⁷ עולה רבי ברוך מרדכי על כס רבנותו הראשונה בסעמיאטיץ שבפלך הורודנא, מעיר רבנותו זו הוא בא בכתובים (תר"ח), עם "אביר הגאונים"⁵⁸ רבי שלמה קלוגר מברודי הרחוקה. בשנת תרי"ד עם צאת הגאון רבי יחיאל העליר בעל "עמודי אור" מוולקוביסק לסובאלק נקרא רבי ברוך מרדכי לעלות על מקומו. בעיר זו, בה ישב קודם לכן ארבע עשרה שנה⁵⁴ סמוך על שלחן חמיו, הוא מכהן עד שנת תרכ"ה. לאחריה הוא עולה על כס רבנות נובהרדוק על מקום רעו רבנו יצחק אלחנן אשר מעט קודם לכן עלה ונתכהן ברבנות קובנא עיר הבירה. בשנת תרכ"ז קראתו אליה לובלין הקהלה העתיקה ולא נענה,¹⁰ "אמנם בשנת תרל"ד כאשר השלים מלאכת הקדש סדור ספרו (ברית יעקב) נתרצה להתקבל בשעדליץ אשר נתנו הסך הדרוש להוצאת הדפסת הספרים היקרים"¹⁰ (שני חלקי הבר"י נדפסו בווארשא בשנים תרל"ו-תרל"ז).⁵⁹ בעיר זו שבפולין הקונגרסאית כיהן עד סוף ימיו כ"א שנים.

בכתב עת שאינו משל יראים⁶⁰ נכתב באותם ימים כי בשעדליץ "בה לא מעטים ראו עוון לאדם אם ממעי ליטא יצא, ידעו בני העיר להוקירו כרום ערכו ונחל כבוד וגדולה הראויים לכבודו", גם אלו שאינם בתורה חשו בביתו היתרה ("מדברו היה מעט אבל הכיר כוונת כל איש ואיש בדברו עמו גם פעם אחת") ו"בהדרת הכבוד החופפת עליו אשר חזון כזה לא נמצא". עוד נכתב שם בכ"ע הנ"ל, כי גם בשנותיו האחרונות בהם כשל כוחו וחלה ממושכות "גם אז בשכבו על משכבו שם לילות כימים להגות בתורה".

בכתב תרמ"ה השיבה אותו מחלתו עד דכא⁶⁰ וימיו קרבו. "ואם כי כבר חלה ימים רבים וידעו כי ימיו ספורים, הרבו אנשי עירו תפילות ותחנונים, גם בימיו האחרונים היה לתל תלפיות שעניי הכל נשואות אליו כי יבקש בעדם רחמים!".⁶¹

"תפארת ישראל"¹⁰ בעל "ברית יעקב" נסתלק בשעדליץ בליל ראשון של פסח תרמ"ה והוא בשנת השבעים ושש לימי חייו.⁶⁰

ד. על כסא רבנות

כאמור, בשלהי שנת תרל"ו בונה רבי אליהו את ביתו בשעדליץ. כאן עוסק הוא בתורה עם חמיו אשר נודע כ"אחד מראשי גאוני וצדיקי הדור",⁶¹ ככל שמתודע הוא אל חמיו

57 התשובה הראשונה ב"ברית יעקב" אותה השיב מסעמיאטיץ היא משנת תר"ב. התשובות הקודמות לה, מתקצ"ב (והוא כבן כ"ב בערך) ועד תר"א הם מוולקוביסק בעודו על שלחן חמיו.

58 במגילת יוחסין כת"י הנד' בהערה 2, כותב רבי אליהו חתנו, כי תשובה ס"ט בברית יעקב אה"ע "לגאון אחד מחכמי הזמן" מופנית לר' שלמה קלוגר "אביר הגאונים".

59 בשנת תרמ"א הו"ל את ספרו בית מרדכי (דרושים). ספרו הגדול מנחת ביכורים על ד' חלקי שו"ע היה למאכולת אש בבית בנו הגאון והגביר הבריסקאי רבי יעקב זלמן ליכשיץ, מגילת יוחסין הנ"ל, וראה "דבר אליהו" בקונטרס דברי חכמים שבסופו, עמ' 28, בדברי ר' יחזקאל ליכשיץ בנו השני של הבר"י.

60 "האסיף" תרמ"ה.

61 ל' חתנו רבי אליהו בספרו "אבן פנה" עמ' 89.

אוצר החכמה

הוצאה לאור

הוצאה לאור

הנני רישם לזכרון בספר את כתב יחוסי של מר חותני הרב הגאון הנדז"ר ברוך מרדכי ליבשיין זצ"ל בעהמ"ח שו"ת ברית יעקב אשר רישם בכתב ידו הרברים האלה.

מצד אמי מ' הנה אשר מנוחתה בק' סעמיאטיץ. (א) הגאון ר' יצחק הכהן. (ב) חתנו
הגאון מהר"ם מלובלין. (ג) חתנו הגאון ר' יוסף. (ד) חתנו הגאון ר' נחמן. (ה) בנו הגאון ר'
שמחה ראפאפורט אבר"ק הוראדנא לובלין לביב. (ו) חתנו הגאון ר' יעקב אבר"ק לאדמיר.
(ז) בנו-חנאן ר' צבי הירש בעהמ"ח חסרת צבי אבר"ק לוקאטש בוואלין. (ח) בתו האשה
מ' יענטא בלובטש. (ט) בנה הר" שלמה בלובטש. (י) בתו האשה העניא אשת ר' ליב
קלאצקי סוויילנא. (יא) בתה אמי מרת מרת חנה ז"ל.

בנו של ר' שמחה ראפאפורט, ר' ישראל אבר"ק פיעסק, חתנו ר' יצחק סוואלאוין.
בנו הגאון ר' חיים סוואלאוין.

אביו של ר' יעקב אבר"ק לאדמיר הי' הגאון ר' אפרים פישל נאמן דד"א, אביו
הגאון ר' ליב הנקרא ר' ליב הנדז"ל, אביו הרב החסיד מו"ה זכרי' סענדיל.

מצד אמי זקנתי מ' שרה אשת ראש העדה בוויילנא המפורסם מו"ה יעקב פרץ בהגביר
ר' אבא קלאצקעס. (א) הרב ר' צמח אשר מנוחתו בוויילנא נכד הגאון בעל הלבושים
מוהר"ם יפה. (ב) בנו הרב הג' מ' אבלי אבר"ק ווילקאמיר. (ג) בנו הרב הג' מ' בנימין
הצדיק. (ד) בתו האשה מ' שרה בוויילנא. (ה) בנה ר' ליב קלאצקעס בלובטש. (ו) בתו
האשה אמי מרת חנה ז"ל.

אחי האשה שרה אשת ר' פרץ הי' הרב ר' צמח אבר"ק פרען.

מנ"ר אבי אשר מנוחתו בק' וואלקאוויסק, הרב הג' מו"ה ברוך פראנקפורט בק' אייועניץ.
בנו ר' אברהם, בנו אבי מו"ה יעקב ז"ל.

אשת הרב ר' ברוך מ' רבקה מק' סלוצק בת ר' איסר, אחיה מו"ה אברהם בסלוצק
אביו של הג' ר' יונה סלוצק.

אחית האשה מ' רבקה בת ר' איסר בסלוצק הי' סימקא בק' אייועניץ חסותו של הרב
הג' ר' ישראל אבר"ק אייועניץ - כל זאת הועתק מכת"י מר חותני הגאון זצ"ל:

כתב יחוסי של ה"ברית יעקב" נדפס ע"י חתנו רבי אליהו בסוף ספרו אבן פנת.

Wants for more of the same kind of work

שלום רב ושלום לכולם. אנו נמצאים בירושלים. כל המעורבים
היוצאים מן העיר יוצאים בשלום. אין שום חשש.

1234567 n m m N

[illegible]

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה-

מקורב הוא עומד נפעם אל מול גודל צדקותו עד שהוא קוראהו "קדוש ישראל".⁶² מסופר כי היה אומר: "עד שלא באתי לביתו של מר חמי סבור הייתי שידע אני יראת שמים מהי, אולם משבאתי בצל קורתו וראיתיו כי מראש חדש אלול החלו ידיו רותתות מאימת הדין ולא פסקו עד לאחר יוהכ"פ, נוכחתי כי טעם של יראת שמים עדיין לא טעמתי".⁶³ בני ביתו מספרים כי השפעת חמיו היתה כה גדולה עליו עד כי בעטיה פירש מדרך העבודה של בית אביו אשר רוח חמיו ה"מתנגד" יליד וילנא⁶⁴ לא היתה נוחה הימנה.³² (אביו הגרני"ה שהיה חסיד נלהב שולח. אליו, לאחר זמן, את ה"ליקוטי תורה מאדמו"ר נ"ע" ומוסיף: "אל תדחוק לשלוח לי המחיר במזומן, כי עיקר המחיר אצלי שיהא זה הס' הקדוש מצוי אצלך!").⁶⁵

בשנת תר"מ החל ר' אליהו מבקש לו כסא רבנות,⁶⁶ בתרמ"א הוא מתכנן בברעזי עיירה קטנה בפלך גרודנא בה כיהן מלפנים רבנו יצחק אלחנן. בעת כהונתו בעיר זו הוא מוציא לאור את ספרו הראשון "אבן הראשה" (תרמ"ז) בו שו"ת וחיידושי ש"ס ופוסקים. זמן קצר קודם לכן נגנבו ממנו מרבית כתביו, "זה, מקרוב נגנבו ממני אלף גליונות על כל הש"ס ופוסקים אשר טפחתי וריביתי בעמל ויגיעה עצומה הרבה שנים לילות כימים",¹¹ היה זה עת שהה בווארשא, תיבת הבדיל מלאת כתבי היד אשר נטל עמו ושמר עליה שמירה מעולה משכה את עיני הגנבים שהיו בטוחים כי טמונים בה שטרי כסף או מרגליות, הללו כיונו ונטלו את התיבה שעה שהניחה לרגע ע"ג הקרקע, כאשר ירד מן העגלה שהוליכה אותו לאכסניתו ומנה לעגלון את דמי שכרו.³² על אבידת כתביו אלו התאבל רבות,⁶⁷ "בזכרי אלה תשתוחח ותהמה נפשי עלי",¹¹ באמרו כי שוב איננו מסוגל לחדש דברים חריפים כמותם.³²

62 מלואי אבן עמ' 7.

63 הג"ר מרדכי אויערבאך משמיה דאביו הגרש"ז זצ"ל.

64 הרב"מ ליכשיץ נולד בוילנא בשנת תק"ע בערך כבן למשפחת ראשי עדת וילנא, אביו ר' יעקב היה חתן ר' ליב בנו של ר' יעקב פרץ קלאצקעס ראש עדת וילנא כימי הגר"א (חמיו של הג"ר ישכר בער בעל פעולת שכיר, מו"ץ דוילנא רבות בשנים). יחסן מופלג היה, נתייחס למהר"מ לובלין ולשושלת גאוני בית רפפורט.

65 מכתב הגרני"ה משנת תרמ"ו. (אוסף קלצקין הנ"ל). לאמיתו של דבר, כבר בשנת תרל"א והוא עלם בן י"ח ומחצה ניכר כי מעייניו כולם בעסק הנגלה בלבד. במענה לאביו ע"ד סדר לימודו וע"ד לימוד החסידות, הוא כותב: "בלילה אני לומד חמש דפים גפ"ת ורא"ש ועיון דברי הראשונים ולאח"כ אני חוזר, וביום נחלק לדברי שוני' ללימוד גפ"ת, לימוד גמ' וירוש' ועיון וכתבת ח"ת". לאח"כ הוא מוסיף: "בעתות שונים אני מעיין בלקוטי תורה ואמרי בינה ותורה אור וכדומה" (ע"י צילום המכתב לעיל).

66 ראה במכתב גיסו הגאון ר' יחיאל סלוביטצקי (חתנו הבכור של הברית יעקב) משנת תר"מ המצ"ב, (הנ"ל היה בן בתו של בעל "קרן אורה" כיהן כאב"ד מילייציץ ולאח"כ דומ"ץ דשעדליץ). באותה שנה (תר"מ) אף חושב ר' אליהו לפרסם את ספרו הראשון והוא נוטל הסכמה מחותנו.

67 אביו הגרני"ה כותב לו באותה עת: "כל שבוע העברה נהייתי ונחליתי מגודל העגמ"ץ שהי' לי מהודעתו בהקדמת ספרו כי נגנבו מאתו כמו אלף גליונות" (אוסף קלצקין הנ"ל).